
FUNKCIO- NALISTICKÉ STAVBY V KYJOVĚ

Co je to funkcionalismus?

Jedná se o architektonický sloh, který lze zařadit do obecného pojmu moderní architektura. Ta začala krystalizovat ve 20. letech 20. století. V oblasti architektury a stavebnictví to znamenalo stavět domy podle jejich funkce a zároveň reagovat na požadavky průmyslu. Ve dvacátých a třicátých letech byl funkcionalismus vedoucím architektonickým slohem i v Československu a svými realizacemi v meziválečném období přiřadil československou architekturu k evropskému vrcholu. Charakterizují jej skoro pravoúhlé tvary, ploché střechy, absence ozdob a použití nových materiálů (železobeton, beton, kůže, bílý mramor). Hlavní je funkce, účel. Důležité pro funkcionalismus je, že stavba je určována provozními, ekonomickými, sociálními a hygienickými funkcemi, vynechány mají být všechny dekorativní prvky. Vedle nesporných kladů se však v průběhu vývoje zřetelně projeví i nedostatky funkcionalismu – patří k nim zejména necitlivý přístup k historické zástavbě a nerespektování psychických potřeb člověka (přílišná redukce života na jeho materiální aspekty).

Funkcionalismus v Kyjově

Kyjov je zcela výjimečnou záležitostí, co se meziválečné architektury týče. Přestože mezi válkami byl Kyjov se svými 4 506 obyvateli (r.1930) ve srovnání s jinými městy malým okresním městem, meziválečná éra se prosadila v architektonickém utváření Kyjova zvláště výrazně. Mezi válkami byli Kyjovští nakloněni moderní architektuře mnohem více než jiná města na jihu Moravy, tím si vytvořilo město podle odborníků v oblasti architektury výjimečnou pozici a dodnes tu jsou k vidění funkcionalistické perly. Proč tomu tak bylo? Protože jak městská rada, tak i obyvatelé byli otevřeni moderním tendencím. Bylo to částečně způsobeno tím, že se tu narodili 3 významní architekti: Josef Polášek, Ludvík Hilgert a Bohumil Tureček. Díky nim vznikla unikátní vilová čtvrť, bytové domy, banky, škola, modlitebna, poliklinika. A v neposlední řadě zde bylo také poměrně silné průmyslové zázemí, které bylo bezesporu jedním z předpokladů stavebního rozvoje.

Městská spořitelna

(1925–26, architekt Miloslav Kopřiva)

Po stržení Prikrylova hotelu v srpnu roku 1925 se objevila v čelní frontě hlavního Masarykova náměstí, přímo vedle renesanční radnice – tedy na místě nesmírně pohledově exponovaném, proluka. Stavební parcelu odkoupila ke stavbě nových úřadoven pro svůj peněžní ústav spořitelna.

Dvoupatrová budova je vsazena mezi dva starší objekty. Na uliční průčelí, v základní části trojosé, je v levé části prvního a druhé patra zavěšen hranolový arkýř, korespondující s podobným prvkem přiléhajícím v přízemí a v prvním patře k věži historické radnice. Výška objektu určená rovnou střechou respektuje zakončení atiky radnice.

Plány vypracoval v červnu 1925 brněnský architekt Miloslav Kopřiva, absolvent ČVUT v Praze. Podle citlivého kontextuálního přístupu je dodržován kyjovský návrh spořitelny, respektující místo a danosti historického prostředí. Autor upozorňuje na to, že projekt musí být koncipován tak, „aby nebylo porušeno asymetrické vybudování radnice“. Stavba prezentuje svébytný moderní výraz a ukazuje jasně, že jsou zde vedle sebe dvě budovy, jež dělí 4 století.

Modlitebna Českobratrské církve evangelické

(1927, architekt Josef Polášek)

Modlitebna stojí na nároží ulic Dobrovského a Nádražní, není však zapojena do souvislé zástavby. Původně přehlednou dispozici, složenou z jednoduchých geometrických těles, částečně znejasnila zídka přistavená ze dvou stran k objektu. Prostý hranol lodi, podle podélné osy prodloužený o pravoúhlý presbytář, je na obou delších stranách proražen čtyřmi dlouhými svislými okny. Vstup je umístěn asymetricky vedle podélného okna a prokrojen do hloubky průčelí opět v pravoúhlém bloku. Novostavba „v moderním slohu“ byla slavnostně otevřena bohoslužbami 25. 11. 1928. V průběhu následujících let zmizel z fasády vlevo od vchodu kovový nápis: „My kážeme Krista.“ Jinak se ale modlitebna dochovala téměř v původním stavu.

Stavbu vyprojektoval nejpozději v září 1927 Josef Polášek a jednalo se o jednu z jeho nejranějších samostatných prací. U projektu modlitebny sice chybí datování, ale žádost o povolení stavby z roku 1927 se na existující plány samozřejmě odvolává. Většina rysů je signována pouze monogramem J.PK., ale na plánech dodatečných úprav už architekt své inkognito rozkryl a sám uvedl celé jméno s titulem i adresou.

Vila manželů Dunděrových (1937, architekt Josef Polášek)

Projekt rozlehlé dvoupatrové vily praktického lékaře procházel složitým výrazovým vývojem. Výsledná podoba vzešla z konfrontace požadavků stavebníka a názorů architekta. Uliční patrové průčelí členila široká okna, vysazená v pravé části nad obchodním výkladem v „krabicovém“ arkýři. V přízemí se nacházel papírnický obchod, garáž, dále ordinace zubního a praktického lékaře s čekárnou, laboratoře, část soukromých prostor – vstupní hala a kuchyně kombinovaná s malou jídelnou pojatou v rustikálním stylu. První patro zahrnovalo obytnou halu, přípravnu, jídelnu, knihovnu, hudební salon, ložnice propojené šatnou a koupelnou. Druhé patro zaujímaly dva hostinské pokoje a veranda, čtvrtinu podlaží tvořila terasa s částečným zastřešením. Stavebníci MUDr. Vladimír a jeho žena Gabriela Dunděrovi byli za okupace zatčeni gestapem za pomoc členům paraskupiny Zinc a popraveni v Kounicových kolejích. Dům byl konfiskován, původní

vybavení a umělecké sbírky rozchváceny. Přestavba z konce padesátých let základem tvaru objektu zarovnála do dnešní hranolové podoby. Vilu v devadesátých letech v rámci restitučního řízení získali dědicové stavebníků zpět. V současnosti je využívána ke komerčním účelům.

Dům Josefa Jakerleho (1933, architekt Josef Polášek)

Jedná se o dvoupatrovou vilu se zvýšeným suterénem, kterou si nechal od architekta Poláška vyprojektovat Josef Jakerle, kominický mistr, člen obecního zastupitelstva, jehož vliv prosakoval do mnoha kyjovských institucí. Celková dispozice domu byla sestavena z hranolových objemů vnitřních prostor, které vytvářely rafinovaně členěný objekt se stupni balkonů a střešních teras v několika úrovních. Do stavby byl začleněn i mlýnský náhon, který do 60. let 20. století tekł přes pozemek. Dnes je vila bohužel dosti značně přestavěná.

Vila dr. Neumayera

(1931–33, architekt Bohumil Tureček)

Jedná se o vilu advokáta JUDr. Rajmunda Neumayera, který patřil k politicky a společensky angažovaným kyjovským osobnostem (člen Československé strany lidové a obecní rady). Pocházel ze sklářské rodiny a byl v roce 1938 jmenován správní radou První české sklárny, akciové společnosti Kyjov, ředitelem podniku.

Projekt je od architekta Bohumila Turečka. Prostorný dům je moderní stavbou s dobře prosvětleným interiérem a několika rozlehlými venkovními prostory. Třípodlažní stavba s bosovaným suterénem pod úrovní vozovky a přízemím přístupným odtud po „mostě“ s barevnou skladbou dlaždic měla podle architekta „zčásti splynout se souběžně koncipovanou parkovou úpravou přilehlého pozemku s využitím přirozených svahů zahrady“. „Hranol“ stavby zdánlivě se uzavírající vůči svému okolí (otevřený v zahradním průčelí členitou skladbou hmot balkonů a teras) je zakončen typem valbové střechy kryté eternitovými taškami, která jakoby se ponořovala do nitra domu. Ten ukrývá reprezentativně pojaté společenské a soukromé prostory. Eleganci proporcí i tvarovou rozmanitostí se vyznačovaly nábytkové solitéry navržené architektem Bohumilem Turečkem.

Rekonstrukce nenávratně nahradila některé autentické prvky a změnila původní proporce domu včetně efektního vstupního „mostu“. Objekt navíc „zatížila“ hmotově expandující nadstavba.

Rodinný dům PhMr. Otakara Svačiny

(1927, architekt Ludvík Hilgert)

Stavebník Otakar Svačina (1878–1963), člen kyjovského Sokola a hodonínskému Sdružení výtvarných umělců moravských (SVUM), patřil k aktivním podporovatelům umění, a to nejen výtvarného – sám se věnoval ochotnickému divadlu. Plány domu pro lékárníka vyhotovil Ludvík Hilgert (1895–1967).

Základní dispozice objektu je dána dvěma vzájemně se pronikajícími hranolovými tělesy, z nichž první zabírá celou šíři parcely a vytváří jednopatrový uliční trakt. Druhý objem představuje do dvora směřovanou dvoupatrovou obytnou část s klasickou dispozicí jednotlivých místností. Zcela symetrické uliční průčelí je ohraničeno rámem hladké bílé omítky, do jehož hloubky ustupuje druhá rovina, odhalující jemnou strukturu režných cihel nosného zdiva. Krabicové výkladce v přízemí, stejně jako před celou fasádou probíhající hladký pás balkonu, jsou precizně komponovány podle svisté osy, zdůrazněné kovovým vlnkovým stožářem nahoře přesahujícím vymezený obdélník. Pravoúhlost dvoupatrového dvorního traktu je narušena křehkým elegantně zakulaceným pláštěm obepínajícím schodiště, který se po obvodu obou

pater otevírá v rytmu nosníků podélnými okny.

Z neúplné dokumentace lze rozpoznat, jak silně stavba utrpěla pozdějšími úpravami. Bílou omítku překryl někdy v 80. letech šedý brizolit. Tělo válce dvorního průčelí přidusila dostavěná kůlna, především však stavbu zatížila sedlová střecha.

Dům manželů Andělových (1933, architekt Josef Polášek)

Během roku 1933 byl realizován projekt pro úředníka První české sklárny Josefa Anděla, projektantem byl Josef Polášek. Patrový dům byl vsazen do poměrně úzké proluky, která vznikla v řadové zástavbě Husovy ulice po zbourání garáží okresní nemocenské pojišťovny. Stísněné prostranství sevřené dvěma sousedními domy, jasně vymezující nabízený prostor, vylučovalo členitou rozvolněnou dispozici. Zdá se, že architekt odmítl kompromis a rozhodl se pro přístup poněkud odlišný od většiny jeho realizací z těchto let. Uliční průčelí jakoby rezignovalo na třetí rozměr. Navozuje spíše dojem abstraktní plošné kompozice uváženě pracující s geometrickými tvary (okna, luxferové pásy, vrata, vchod, kulaté okénko) a jejich vztahy rozvrženými podle horizontálních a vertikálních linií na bílém pozadí.

Celkový výsledek charakterizuje čistota a ukázněnost. Dům si do ulice zachoval původní výraz i po fasádních úpravách z roku 1995, které částečně zasáhly jen dvorní trakt, kde byl profil balkonu změněn na segmentový a pod něj připojena markýza.

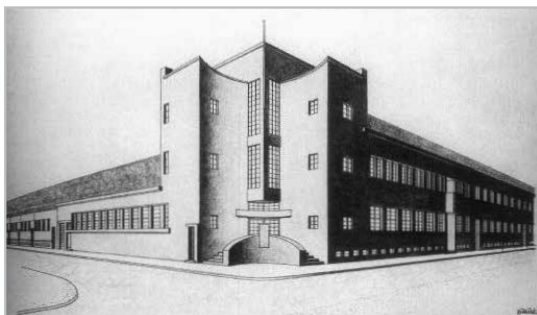

Poliklinika

(1926–28, architekt Jan Mráček)

Jednopatrová rohová stavba pojišťovny se stala první významnější realizací na nově budované Komenského třídě. Dříve se jednalo o Okresní nemocenskou pokladnu. Dvě symetricky komponovaná křídla, z nichž boční otočené do Husovy ulice je o něco kratší, svírají ostrý úhel. Dominantu tvoří konkávně vybrané nároží, jehož význam byl posílen umístěním centrálního vstupu. Vchod z nároží ústí do centrální haly s čekárnami, již ovládá na ose umístěné schodiště, křídla obsazená ordinacemi a pokoji jsou dvoutraktová. Exteriér pojišťovny si uchoval svou původní podobu.

Na novou stavbu byla vyhlášena soutěž, kterou provázela anketa veřejnosti a výstava projektů. Soutěže se zúčastnili Josef Polášek, Bohumil Tureček a brněnský architekt Jan Mráček. Překvapivě zvítězil brněnský architekt Mráček.

Polášek: Soutěžní návrh na Okresní nemocenskou pokladnu v Kyjově 1926

Dům Metoděje Součka

(1929–30, architekt Josef Polášek)

Volně stojící přízemní vila pro sběratele umění v ulici U Parku je založena na obdélném půdorysu, z něhož v jihovýchodním nároží vystupuje pravoúhlá podélná místnost – obrazová galerie. Podle vzpomínek pamětníků dominoval prostoru galerie portrét členů rodiny stavebníka. V celém jinak volném prostoru byla rozvěšena s citem a poučeností vybraná kolekce obrazů, grafik a akvarelů. Dům byl prvním realizovaným objektem Josefa Poláška (1899–1946) pro soukromého investora, který projektoval po návratu ze studijní cesty do Holandska. Stavebník Metoděj Souček, občanským povoláním učitel hudby, byl spolumajitelem firmy Josef Souček a synové, strojírna v Kyjově. Znal se a udržoval přátelské a sběratelské kontakty s mnohými, zejména regionálními umělci, jejichž díla získával do své privátní kolekce. Rekonstrukce a přístavba domu z let 1969–1971 změnila exteriér a promítla se také do dispozice a využití jednotlivých místností interiéru.

Vila dr. Hayeka

(1931, architekt Bohumil Tureček)

Jedná se o vilu pro Arnošta Hayeka (1895–1944), majitele místní octárny a člena výboru kyjovské Židovské náboženské obce. Projekt vypracoval tehdy 30letý Bohumil Tureček v roce 1931 – přestože si architekt osvojil funkcionalistické principy, u tohoto domu se prosadila jistá potřeba reprezentativního dojmu.

Jedná se o patrovou vilu volně stojící v zahradě, jejíž všechny základní místnosti byly sestaveny v prostorném členitém přízemí. Patro zabrané pokojem pro hosta, prádelnou a sušárnou vystupuje pouze v malé ploše u východní strany domu, celou přední (tedy západní), severní a jižní část tak architekt získal pro rozlehlou terasu chráněnou kovovým sítovým zábradlím. V pravé části oslabují plný dojem zdi dvě rohová okna. Do ulice otočená čelní stěna ukazuje svou schopnost transparentnosti v co největší míře – jídelnou vysazenou před linii, obepíná ji pásové okno. Centrální prostor tvořila obytná hala se schodištěm. Z ní vedly vstupy do jednotlivých společenských, soukromých a provozních prostor. Koupelna, propojující ložnici pána a paní domu, měla patrně jako jediná v Kyjově zapuštěnou lázeň s mramorovým obkladem.

Ve čtyřicátých letech byli Hayekovi transportováni do Terezína, kde Arnošt Hayek v roce 1944 zemřel. Manželka a dcera Sylva zahynuly téhož roku v plynové komoře koncentračního tábora Osvětim. Přehlednost původního projektu s gradací jednotlivých do sebe komponovaných hmot objektu byla postupnými přestavbami nahrazena chaotickým

výrazem. Symbolicky tak svou pozvolnou hmotovou a výrazovou degradací dovršil dům tragický osud rodiny stavebníka.

Dům pro Julii Zemkovou

(1932–33, architekt Rudolf Rusňák)

Dům je ambiciózním projektem Rudolfa Rusňáka pro dceru Julii, provdanou Zemkovou, který ve srovnání s některými dalšími návrhy stejného stavitele nejlépe naznačuje směr projektování otevřeného vlastním představám, nepodvázaným požadavky zákazníka.

Základní škola

(architekt Josef Polášek)

Josef Polášek také navrhl rozsáhlou budovu, v níž dnes sídlí základní škola. Jedná se o jeden z jeho posledních projektů. Stejně jako u dalších poválečných úkolů i tentokrát spolupracoval s Jaroslavem Burešem. Realizace však byla dokončena teprve v roce 1953 a dalece tak přesáhla Poláškův život. První návrh byl vytvořen v roce 1941, další návrh pochází z roku 1946.

První návrh z r. 1941

Další návrh z r. 1946

Dům sester Stýblových

(1939, architekt Josef Polášek)

Jedná se o patrový volně stojící domek, dnes už značně přestavěný. Zajímavostí je čelní pohled na tento dům – v původním plánu totiž asocioval výraz obličeje (těžko říci, zda to byl záměr), bohužel po úpravách toto již zaniklo.

Obytný dům s řeznictvím

(1939, architekt Josef Polášek)

Obytný dům s řeznictvím v přízemí a navazujícími provozními místnostmi vyprojektoval pro řezníka a uzenáře Františka Němce v roce 1939 Josef Polášek. Kratší patrové obytné křídlo otočené do Palackého ulice svírá s delší, ve třetině zalomenou částí směřovanou do ulice Havlíčkovy tupý úhel, sledující urbanistické danosti místa. Dominantu tvoří zakulacené nároží, v jehož ose je zasunutý vstup do prodejny, krytý římsou nesoucí firemní nápis. Zcela napravo je umístěn vchod do obytné části, jehož schodiště osvětluje plocha s typickou strukturou luxferových cihel.

Moravská banka na náměstí

(1936, architekt Josef Polášek)

Jednalo se o kyjovskou filiálku Moravské banky. Bohužel se původní plány nedochovaly, proto je dnes velmi obtížné přesně určit, jak stavba vypadala. Kyjovský peněžní dům byl zničen bombardováním během války. Zajímavé znaky této budovy: architekt používal ušlechtilé materiály – ty měly odkazovat ke stálosti a stabilitě, tedy hodnotám pro finanční dům nezbytným, a dále luxusní zpracování – mělo vyjadřovat silnou pozici ústavu. Budova byla dvoupatrová, domem měla procházet pasáž vedoucí z centra do Kollárovy ulice, ale brněnská centrála toto odmítla s odůvodněním, že by byla příliš úzká.

Nemocnice

(1939–43, architekt Bedřich Rozehnal)

Okresní nemocnice se rozkládá na návrší západně od města, na Strážovské ulici vedoucí do Brna. Bedřich Rozehnal, architekt, který svou tvorbu zaměřil na řešení otázek konkrétního stavebního typu – nemocničních zařízení, vypracoval v podstatě celý kyjovský projekt již v roce 1938 (plány chirurgického a infekčního pavilonu), v roce 1940 byl vyprojektován pavilon interní. Stavební práce byly sice zahájeny už v roce 1939, válečná situace však pochopitelně celou realizaci zbrzdila a budovy byly dokončeny teprve v roce 1943. Rozehnalův pozdně funkcionalistický projekt ustupuje od dřívějších dogmat stylu a zohledňuje, mimo jiného, i psychiku jedince, v případě pacienta zvláště citlivou kategorii. Provoz a funkci nemocničních objektů však samozřejmě autor sleduje v prvé řadě.

Celý areál kromě architektonicky stěžejních pavilonů (hlavní chirurgický, interní a infekční) zahrnoval ještě několik – rozsahem i náročností – menších staveb: budova řádových sester (dnes plicní oddělení), obytný dům, prosektura a vrátnice s dispenzářem a rozlehlý porodnický pavilon sloučený s dětským oddělením. Hlavní chirurgický pavilon je založen na půdorysu nerovnoramenného T a ze dvou stran napojen v patře spojovacími chodbami na další budovy – vytváří tak vlastně složité křížové schéma. Přízemí zabírají ambulance a obslužné místnosti, patra jsou vyhrazena pro lůžkovou část. Vedle funkčně řešených křídel je architektonický výraz v interiéru rozveden především ve vstupní hale: elegantní křivky točitého schodiště prokrajují všechna čtyři podlaží. Rozsahem menší budovy interny a infekčního pavilonu jsou založeny na půdorysu rovnoramenného T.

Poznámky

Mapa funkcionalistických staveb

Kyjov

1. Městská spořitelna
2. Modlitebna Českobratrské církve evangelické
3. Vila manželů Dunděrových
4. Dům Josefa Jakerleho

5. Vila dr. Neumayera
6. Rodinný dům PhMr. Otakara Svačiny
7. Dům manželů Andělových
8. Poliklinika

9. Dům Metoděje Součka

10. Vila dr. Hayka

11. Dům pro Julii Zemkovou

12. Základní škola

13. Dům sester Stýblových

14. Obytný dům s řeznictvím

15. Moravská banka na náměstí

16. Nemocnice

Informační centrum města Kyjova

s půjčovnu a úschovnou kol

Svatoborská 26, 697 01 Kyjov

Tel.: +420 518 323 484

+420 518 697 409

GSM: +420 602 155 679

E-mail: info@mukyjov.cz

Web: www.mestokyjov.cz